

Sağlıkta Değer Zinciri

Cengiz Aydın

AIFD
Yatırım Politikaları ve Kurumsal
İletişim Direktörü

Değer zincirleri, genel olarak hammadde temin etmek, bunları ürün haline getirmek ve bu ürünleri perakendecilere ve nihai

kullanıcılara dağıtmak amacıyla tedarikçiler, üreticiler, distribütörler, perakendeciler gibi çeşitli aktörlerin oluşturduğu entegre bir süreç olarak tanımlanır.^[1] İlaç değer zincirinin temel halkaları ise yerel pazar için üretim, ihracat ve Ar-Ge'dir. İlaç değer zincirinin bu üç halkası ayrı ayrı önemli olmakla birlikte, birbirlerine bağlı ve destekleyicidir.

Ülkemizde pazarın değer bazında %45'i, kutu bazında %80'i yerel üretimle karşılanmaktadır; ancak yerel pazar, üretim sınırları olan dar bir alandır. Kamunun ilaç için ayırdığı pay kadar büyüyebilir ve uzun yıllar dünyadaki sıralaması değişmeyebilir. 1 milyar dolar civarında dalgalanan ihracat performansımız ise dış ticarete konu olan küresel tu-

tar göz önüne alındığında sektör potansiyelinin altında ve küresel rekabetçilikten uzaktır. İhracatın geliştirilebilmesi için kompleks süreçlere dair kapsamlı düzenlemeler yapılması gerekecektir. Bu sebeple değer zincirinin özellikle bu halkasında sıçrama yapmak, gerektirdiği düzenlemeler ve yeniden yapılanmalar düşünüldüğünde karmaşık, zor ve uzun vadeli bir süreç gerektirir.

Öte yandan Ar-Ge alanında klinik çalışmalarla 3-5 yıl gibi kısa bir vadede çarpıcı sonuçlar almak ve Türkiye'yi uluslararası rekabette hızlıca üst sıralara çıkarmak mümkündür. Bu nedenle, ülkemiz özelinde düşünüldüğünde, ilaç değer zincirinde klinik çalışmalara odaklanmak en doğru strateji olarak ortaya çıkmaktadır.

Değer zincirinde Ar-Ge'nin katkısı önemli

Ar-Ge alanındaki klinik çalışmaların üç temel katkısı vardır. Hastaların yenilikçi tedavilere ücretsiz erken erişimi, bilimsel araştırma kapasitesinin artması ve doğrudan ve dolaylı ekonomik katkı.

Ekonomistlerin yaptığı araştırmalara göre, medikal araştırmalar bireysel sağlığa olan faydaların yanı sıra insan sağlığına ve uzun yaşama, dolayısıyla da nüfusun verimliliğini artırarak ulusal ekonomiye büyük katkı sağlıyor.^{[2],[3]} Dolayısıyla ilaç değer zincirinin Ar-Ge halkasının ekonomik katkılarını bilhassa vurgulamak gerekiyor.

İlaç sektörü, yoğun bilgi tabanlı bir sektör olması ve Ar-Ge yatırımı açısından yoğun sermaye gerektirmesi nedeniyle ulusal bir değer zincirinden çok küresel bir değer zincirine sahiptir. Yenilikçi bir ilacın piyasaya sunulabilmesi için 12 ila 15 yıl süren ve ortalamada 2,6 milyar dolarlık bir yatırım gerektiren araştırma ve geliştirme faaliyetleri gerekmektedir.^[4] Bu iş modelini sürdürebilmek için küresel bir ticaret ve Ar-Ge kabiliyeti kritik önemdedir. Bu noktadan hareketle, Türkiye'deki endüstri destekli klinik çalışmaların hemen hemen tamamı global çalışan AIFD üye firmaları tarafından yapılmaktadır. AIFD üyelerinin 2018 yılında Türkiye'de yaptığı klinik çalışmaların değeri 120 milyon dolardır.

Dünya ilaç Ar-Ge yatırımı 160 milyar dolar seviyesindedir. Her yıl yeniden yapılan bu yatırımın 5 yıl içinde 181 milyar dolara ulaşması bekleniyor. İlaç Ar-Ge'sinin %60'ını ise klinik araştırmalar oluşturuyor. Bu durumda global klinik araştırma yatırımının 100 milyar dolar olduğunu var-

sayabiliriz. Global klinik çalışma yatırımlarından Türkiye'nin aldığı pay binde bir kadardır. Klinik çalışmalardan aldığımız payı binde birden yüzde bire çıkarırsak bu ekonomimize 1 milyar dolarlık bir katkı şeklinde yansır.

Küresel klinik çalışma yatırımlarından daha fazla pay alabiliriz

Türkiye hâlihazırda dünya klinik çalışma sayısı sıralamasında 25. sırada bulunuyor. Bir milyon kişi başına düşen klinik çalışma sayımız ise daha da aşağılarda, 56. sırada. Sıralamadaki bu yerimiz potansiyelimizin çok altında.

“Yıllık 100 milyar dolarlık dünya klinik çalışma yatırımdan daha fazla pay almak için ülkelerin yarıştığı bir ortamda ülkemiz sadece bugün için değil, yakın gelecekte de rekabetçi olmak adına kurumsal altyapısını bir üst sınıfa taşımalıdır.”

Ülkemiz yetişmiş sağlık personeli ve araştırmacıları, fiziksel ve teknoloji altyapısının gelişmişliği, özellikle nadir hastalıklar açısından demografik özellikleri, kapsamlı sağlık sigortasının varlığı ve başta AB olmak üzere uluslararası standartlarla uyumlu mevzuatı nedeniyle küresel klinik çalışma yatırımlarından çok daha

fazla pay alabilecek bütün şartlara sahiptir. Bunun hayata geçirilmesi için bu alana odaklanıp tespit edilen engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

İlaç değer zincirimizde Ar-Ge halkasını geliştirmemizin birçok yolu var. Örneğin İngiltere, İrlanda, Çin veya Güney Kore gibi çeşitli deneyimler incelenip Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) bünyesinde klinik çalışmaların koordinasyonuna yönelik bir Ar-Ge Enstitüsü kurulabilir. Kamudaki diğer kurumların yanında böyle bir enstitü, klinik çalışmalara bütüncül yaklaşım koordinasyonu sağlayarak konunun ekonomik ve Ar-Ge kısmına odaklanabilir.

Yıllık 100 milyar dolarlık dünya klinik çalışma yatırımdan daha fazla pay almak için ülkelerin yarıştığı bir ortamda ülkemiz sadece bugün için değil, yakın gelecekte de rekabetçi olmak adına kurumsal altyapısını bir üst sınıfa taşımalıdır. Kamunun kurumlar, regülasyonlar ve süreçlerde yapacağı kayda değer iyileştirmeler klinik çalışmalar için ülkemizi cazip hale getirecek, orta vadede dünya sıralamasında ilk 10 ülke grubuna ülkemizi taşıyacaktır.

KAYNAKLAR

1 Beamon BM (1998) Supply chain design and analysis: models and methods. *Int J Prod Econ*55(3):281-294; Du TC, Lai VS, Cheung W, Cui X (2012) Willingness to share information in a supply chain: a partnership-data-process perspective. *Inf Manag* 49:89-98 *Edge Consulting and Strategic research*, 2012.

2 Hatfield M, Sonnenschein HF, Rosenberg LE. *Exceptional returns: The economic value of America's investment in medical research*. 2001. [accessed August 21, 2008]. <http://www.laskerfoundation.org/advocacy/pdf/exceptional/pdf>

3 Murphy K, Topel R. *The economic value of medical research*. Chicago, IL: University of Chicago Press; 1999

4 *Pharmaceutical Research and Manufacturers of America (PhRMA)*.